

Nefndarsvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Efni: Umsögn velferðarsviðs Reykjavíkurborgar vegna tillögu til þingsályktunar um stefnu og framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks fyrir árin 2017-2021. Þingskjal 567-434. mál.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar lýsir ánægju með þá metnaðarfullu framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks sem lögð er fram. Ánægja er m.a. með þá áherslu sem lögð er á samstarf ríkis og sveitarfélaga. Hins vegar verður að vera skýrt hvernig samstarfið verður tryggt þannig að aðilar geti ekki sagt sig frá sameiginlegri ábyrgð á tilteknum þáttum. Áhersla er lögð á að framkvæmdaáætlunin sé kostnaðarmetin þannig að um verði að ræða raunhæfa og framkvæmanlega áætlun.

A.6. Auknir möguleikar fatlaðs fólks til að nýta almenningsamgöngur.

Markmið: Að leið fatlaðs fólks verði greiðari leið á milli staða dagsdaglega.

Lýsing: Aðgengi að biðskýlum og almenningsvögnum verði bætt. Á biðstöðvum sjáist skýrt hvenær næsta vagns er von. Í vögnum verði afmörkuð svæði fyrir hjólastóla. Fatlað fólk sem metið er í þörf fyrir akstursþjónustu fái kort sem gildir í almenningsvagna samhliða akstursþjónustunni. Ungir notendur akstursþjónustu njóti sömu afsláttarkjara og jafnaldrar þeirra. Áætlunarleiðir milli landshluta verði aðgengilegar fötluðu fólki með sama hætti og almenningsamgöngur innan sveitarfélaga.

Ábyrgð: Sveitarfélög og landshlutasamtök þeirra.

Dæmi um samstarfsaðila: Velferðarráðuneytið og Strætó bs.

Tímabil: 2017–2021.

Kostnaður: Kostnaðarmat hjá sveitarfélögum.

Mælanlegt markmið: Hlutfall almenningsvagna með hjólastólaaðgengi.

Velferðarsvið tekur undir þær aðgerðir sem fram eru settar en umtalsvert fjármagn þarf til að hrinda þeim í framkvæmd. Þegar til framtíðar er litið hlýtur þó að felast sparnaður í að bæta aðgengi fatlaðra að almenningsamgöngum

C.2. Innleiðing áætlunar sem unnin var á grundvelli aðgerðar í framkvæmdaáætlun í málefnum fatlaðs fólks 2012–2014 um að efla heilsugæslu til að mæta þörfum fatlaðs fólks. Markmið: Að bæta aðgang fatlaðs fólks að heilsugæsluþjónustu með jafnræði að leiðarljósi. Lýsing: Heilsugæslustöðvar bæti og auki þjónustu við fatlað fólk, einkum fólk með þroskahamlanir og geðræna sjúkdóma. Áhersluþættir séu að allt fatlað fólk hafi sinn heimilislækni, njóti samfellu í þjónustu og því séu boðnar reglubundnar heilbrigðisskoðanir og aðrar fyrirbyggjandi aðgerðir, svo sem skimanir og ónæmisaðgerðir. Málstjóri annist samhæfingu og eftirfylgni.

Ábyrgð: Velferðarráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila: Heilsugæslan, Embætti landlæknis, sveitarfélög og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: 2017–2021.

Kostnaður: Innan ramma.

Mælanlegt markmið: Mat fari fram í lok verkefnis út frá skilgreindum gæðaviðmiðum.

Velferðarsvið fagnar þessari aðgerð, um er að ræða brýna úrbót í málefnum fatlaðs fólks og mikilvægt að þessari vinnu verði hraðað. Gerð er athugasemd við tímabátt aðgerðarinnar og talið mikilvægt að skilgreina hann betur þannig að raunhæfar úrbætur á þessu sviði hefjist strax á árinu 2017 og síðan í áföngum þar til þeim er að fullu náð.

C.4. Geðsvið sjúkrahúsa veiti sérhæfða geðheilbrigðisþjónustu fyrir fatlaða einstaklinga með flókna og samsetta greiningu.

Markmið: Að fatlað fólk hafi aðgang að sérhæfðri geðheilbrigðisþjónustu.

Lýsing: Stofnaður verði starfshópur til að skoða hvernig eigi að byggja upp sérhæfða þekkingu innan geðsviðs Landspítalans og geðdeildar Sjúkrahússins á Akureyri til að unnt verði að veita einstaklingum með þroskahömlun og/eða einhverfu geðheilbrigðisþjónustu.

Eitt af verkefnum hópsins verði að skoða og leggja mat á þörf fyrir sérhæfðar deildir sem geti sinnt einstaklingum með þroskahömlun og geðræna erfiðleika, einhverfum einstaklingum með þroskahömlun og einstaklingum með framheilaskaða. Tillögur innihaldi kostnaðarmat við að hrinda verkefninu í framkvæmd.

Ábyrgð: Velferðarráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila: Landspítalinn, Sjúkrahúsið á Akureyri, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, sveitarfélög, heilsugæslan og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: 2017–2018.

Kostnaður: Tillögugerð innan ramma.

Mælanlegt markmið: Tillögur liggi fyrir.

Þörf fyrir umrætt úrræði er afar mikil. Gera þarf ráð fyrir að sérhæfða deildin bjóði einnig upp á færanlega þjónustu þar sem slík þjónusta kann að henta ákveðnum hópum betur en innlögn. Ákveðinn notendahópur er viðkvæmur fyrir því að vera færður af heimili sínu (t.d. einstaklingar með einhverfu) og til að þjónustan skili árangri þarf að koma til móts við tiltekna hópa í nærumhverfi/heimili eins og kostur er. Í tillögunni er ekki gert ráð fyrir raunhæfum úrbótum í málinu fyrr en í fyrsta lagi á árinu 2018 að lokinni tillögugerð og kostnaðarmati starfshóps og er það áhyggjuefni því þörfin er afar brýn.

C.5. Að komið verði á sérhæfðu meðferðarúrræði fyrir fatlað fólk með fíknivanda.

Markmið: Að fatlað fólk með fíknivanda eigi vól á sérhæfðum meðferðarúrræðum.

Lýsing: Starfshópur skilgreini þörf á forvarnar- og meðferðartilboðum fyrir fólk með ólíkar þarfir, svo sem fólk með geðfötlun og/eða þroskahömlun. Hópurinn komi með tillögur um forvarnar- og meðferðartilboð fyrir fatlað fólk með fíknivanda og hvernig bæta megi aðgengi fyrir skyn- og hreyfihamlaða að meðferðarstofnunum. Tillögur innihaldi einnig áætlun um fræðslu fyrir meðferðaraðila til að geta mætt þörfum þessa hóps sem og kostnaðarmat við að hrinda verkefninu í framkvæmd.

Ábyrgð: Velferðarráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila: SÁÁ, Róttin, geðdeild Landspítala, aðrir meðferðaraðilar, Reykjavíkurborg, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: 2018.

Kostnaður: Tillögugerð innan ramma.

Mælanlegt markmið: Tillögur liggja fyrir.

Sérfræðingar velferðarsviðs eru nýlega farnir að skoða mögulegar leiðir til að vinna með fötluðu fólk með fíknivanda (t.d. fólk með þroskahömlun) og lýsa yfir áhuga á að bjóða fram krafta sína inn í slíka vinnu með velferðarráðuneytinu. Gera þarf ráð fyrir kostnaði við uppbyggingu sérhæfðs meðferðarúrreðis fyrir fatlað fólk með fíknivanda, ef hópurinn leggur fram slíkar tillögu. Því er ekki hægt að gera ráð fyrir að fjármagn undir þessari aðgerð rúmist innan fjárhagsáætlunar.

D.5. Aukin þekking og skilningur heilbrigðisstarfsfólks á þörfum fatlaðs fólks.

Markmið: Að áhersla sé lögð á málefni fatlaðs fólks í námi heilbrigðisstétta.

Lýsing: Skoðað verði hvernig bæta megi menntun heilbrigðisstétta með það að markmiði að auka færni og skilning þeirra. Komið verði á samtali milli menntastofnana, mennta- og menningarmálaráðuneytisins og velferðarráðuneytisins til að vekja nemendur til meðvitundar og auka fræðslu um málefni fatlaðs fólks. Tekið verði mið af samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks og hann látinn endurspeglast í allri kennslu er varðar málaflökkinn.

Ábyrgð: Velferðarráðuneytið.

Dæmi um samstarfsaðila: Mennta- og menningarmálaráðuneytið, menntastofnanir sem sjá um kennslu á heilbrigðisvísindasviði, Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: 2017–2020.

Kostnaður: Innan ramma. Mælanlegt markmið: Námsgæfni verði skoðað með tilliti til umfjöllunar um fötlun.

Hér er lögð áhersla á að auka áherslu á málefni fatlaðs fólks í námi heilbrigðisstétta. Velferðarsvið telur mikla þörf á því að bæta þeirri áherslu í nám fleiri fagstétta, ekki einskorðað á heilbrigðisstéttir.

F.1. Heildræn þjónusta við fatlað fólk með miklar stuðningsþarfir þar sem málstjóri tryggir öryggi og samfellu.

Markmið: Að málstjóri tryggir samfellda, samhæfða, örugga og sveigjanlega þjónustu með einstaklingsbundinni þjónustuáætlun.

Lýsing: Allt fatlað fólk með miklar stuðningsþarfir sem á rétt á þjónustu samkvæmt lögum um málefni fatlaðs fólks, með síðari breytingum, fari í mat á stuðningsþörfum sem er hlutlægt og viðtækt einstaklingsbundið mat á þjónustuþörf. Félagþjónustan geri

einstaklingsbundna þjónustuáætlun í samráði við notanda þar sem stuðst verði við niðurstöður mats á stuðningsþörf ef þær liggja fyrir. Áætlunin nái til þjónustu félags-, heilbrigðis- og menntamála, sé heildstæð, einstaklingsmiðuð, sveigjanleg og taki til allra þátta daglegs lífs. Í samráði við notanda verði skipaður málstjóri sem samhæfi þjónustuna og sé tengiliður milli þjónustukerfa. Gerð verði úttekt á einstaklingsbundnum áætlunum á tímabilinu.

Ábyrgð: Sveitarfélög.

Dæmi um samstarfsaðila: Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, heilsugæslan, sjúkrahús, Jöfnunarsjóður sveitarfélaga, velferðarráðuneytið, Þjónustu- og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og daufblinda einstaklinga, Heyrnar- og talmeinstöð Íslands og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: Viðvarandi.

Kostnaður: 10 millj. kr. á ári í tvö ár, kostnaður vegna aðgerðar F.2 sameiginlegur.

Mælanlegt markmið: Hlutfall fatlaðs fólks með miklar stuðningsþarfir með einstaklingsbundna þjónustuáætlun.

Velferðarsvið leggur áherslu á að skýrt komi fram hvaða matstækis á þjónustuþörf sé verið að vísa til. Skýra þarf hvað sé átt við með samræmdu verklagi við framkvæmd mats milli matsaðila og þjónustuveitenda.

Fram að þessu hefur SIS mat eingöngu verið samþykkt fyrir fólk með umtalsverða sértæka þjónustu (a.m.k. 4,5mkr. á ári) en hér virðist stefnan vera tekin á að SIS mat verði framkvæmt áður en þjónusta hefst. Því þarf að tryggja sveitarfélögunum aðgengi að SIS mati til handa notendum þjónustunnar þegar að þörf krefur, ólíkt því sem nú er.

Beðið er leiðbeininga frá velferðarráðuneytinu um einstaklingsbundna þjónustuáætlun og hvernig eigi að tryggja samstarf þeirra kerfa sem koma að slíkri áætlun. Í leiðbeiningum þyrfti jafnframt að koma fram viðmið um fjölda mála á hvern málstjóra hverju sinni. Vakin er athygli á því að nágrannapjódur t.d. Norðmenn hafa sett einstaklingsbundnar þjónustuáætlanir í rafrænan gagnagrunn sem tryggir aðgengi allra aðila að áætluninni, óháð kerfum, viðkomandi einstaklingum og fjölskyldum til hagsbóta.

F.5. Húsnæðisþörfum fatlaðs fólks verði mætt með fjölbreyttum íbúðarkostum.

Markmið: Að fötluðu fólki standi til boða öruggt íbúðarhúsnæði í samræmi við þarfir sínar.

Lýsing: Áriðandi er að öll tækifæri verði nýtt samhliða innleiðingu á nýrri framtíðarskipan húsnæðismála til þess að auka framboð á öruggu og viðeigandi húsnæði til leigu, eða eftir atvikum eignar, fyrir fatlað fólk. Samhliða þarf að vinna áfram að því að fatlað fólk, sem býr við óboðlegar húsnæðisaðstæður, fái tilboð um betra húsnæði. Enn fremur verði stuðlað að því að húsnæðiskostnaður sé í samræmi við greiðslugetu fatlaðs fólks.

Sveitarfélög geri áætlunir til fjögurra ára um að vinna á biðlistum, m.a. með uppbyggingu sértækra húsnæðisúrræða þar sem þörf er á viðbótarrými vegna fötlunar. Herbergjasambýli verði lögð niður. Fram fari ítarleg þarfagreining sem lögð verði til grundvallar þessum áætlunum. Eftirfylgni með gerð og framkvæmd áætlananna fari fram á samhæfingarvettvangi þar sem haldið verði utan um niðurstöðu þarfagreiningar og aðra skráningu, svo sem vegna biðlista eftir húsnæði.

Ábyrgð: Sveitarfélög/þjónustusvæði

Dæmi um samstarfsaðila: Velferðarráðuneytið, fjármála- og efnahagsráðuneytið, Íbúðalánasjóður og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: 2017–2021.

Kostnaður: Samkvæmt áætlunum sveitarfélaga til fimm ára.

Mælanlegt markmið: Hlutfall fatlaðs fólks á biðlista eftir leiguhúsnæði í eigu sveitarfélagsins lækki.

Velferðarsvið vill gera athugasemd við orðalag, þar sem notað er orðið „óboðlegar“ húsnæðisaðstæður. Þetta orð er bæði gildishlaðið og neikvætt. Væri vænlegra að nota orð eins og „óhentugt“ eða álíka.

Breytingar á húsnæði er á ábyrgð sveitarfélaga og gert ráð fyrir að slík uppbygging sé innan fjárhagsramma sveitarfélaganna. Bent er á að ekki fylgdi sérstakt fjármagn við yfirfærsluna vegna afnáms herbergjasambýla á sínum tíma.

Velferðarsvið vill jafnframt vekja athygli á því að umrædd tillaga er einungis sett á ábyrgð sveitarfélaga. Talið er að ábyrgðin þurfi einnig að ná til ríkisins sem þarf að beita sér fyrir fyrirgreiðslu til kaupa á húsnæði þannig að fatlað fólk eigi t.d. kost á lánnum á hagstæðari kjörum eins og fram hefur komið í umræðum.

Endurskoða þarf mælanlegt markmið sem þarf einnig að endurspegla að fötluðu fólki hafi gefist kostur á öðrum húsnæðisúrræðum en félagslegu leiguhúsnæði.

G.4. Leik- og grunnskólar á landsvísu fá í auknum mæli aðgang að miðlægrri þekkingu og ráðgjöf, m.a. með starfsemi svonefndra ráðgjafarleikskóla og -grunnskóla.

Markmið: Að þjónusta við fötluð börn í leik- og grunnskóla sé góð og markviss.

Lýsing: Möguleikar leik- og grunnskóla um land allt verði auknir með fjölbreyttum aðferðum til að veita góða og markvissa þjónustu við fötluð börn. Stuðningsnet verði til staðar á grunnskólastigi þannig að skólar með sérhæfingu miðli reynslu og veiti öðrum skólum ráðgjöf af gagnreyndri þekkingu. Þessi verkefni verði unnin samkvæmt samningi með aðkomu Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga. Fest verði í sessi hliðstætt net og er á þremur leikskólum Reykjavíkurborgar, sem hafa gegnt hlutverki svonefndra ráðgjafarleikskóla, þannig að leikskólar á landsvísu geti sótt þangað þekkingu og leitað ráða þegar börn þurfa aðstoð vegna heyrnarskerðingar, mikillar hreyfihömlunar eða einhverfu.

Ábyrgð: Skólaþjónusta sveitarfélaga.

Dæmi um samstarfsaðila: Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, heilsugæslan, grunn- og leikskólar, Klettaskóli, BUGL, Þroska- og hegðunarstöð, Reykjavíkurborg og Jöfnunarsjóður sveitarfélaga.

Tímabil: Viðvarandi.

Kostnaður: Kostnaðarmat verði unnið í framhaldinu

Mælanlegt markmið: Aukin ánægja foreldra fatlaðra barna með þjónustu grunn- og leikskóla.

Velferðarsvið telur mikilvægt að börn fái stuðning og ráðgjöf í nærumhverfi sínu. Til að hægt sé að ná því markmiði er mikilvægast að efla skólaþjónustu sveitarfélaga til að geta veitt leik- og grunnskólum ráðgjöf í nærumhverfi foreldra og starfsfólks í stað þess að byggja einungis upp miðlæga þjónustu sem mögulega gæti leitt til sérhæfðrar þjónustu án tengsla við nærumhverfið. Því er lagt er til að þessum lið verði breytt og áhersla verði lögð á styrkingu bæði miðlægrar þekkingar sem og skólaþjónustu í nærumhverfi.

G.6. Fötlud börn og ungmenni eigi kost á sértækri frístundapjónustu.

Markmið: Að tryggja samfellda þjónustu yfir daginn og rjúfa félagslega einangrun fatlaðra barna.

Lýsing: Fötlud börn og ungmenni á grunn- og framhaldsskólaaldri eigi kost á frístundapjónustu yfir daginn meðan skóli er starfandi, í skólafríum og á próftímum þegar hefðbundnir skóladagar eru stuttir. Frístundapjónusta verði samþætt almennri frístundapjónustu fyrir börn og ungmenni á sama aldri, þegar við á.

Ábyrgð: Sveitarfélög.

Dæmi um samstarfsaðila: Mennta- og menningarmálaráðuneytið og samtök fatlaðs fólks.

Tímabil: Viðvarandi.

Kostnaður: Kostnaðarmat fari fram hjá sveitarfélögum.

Mælanlegt markmið: Hlutfall fatlaðra nemenda í grunn- og framhaldsskólum sem eru í frístund að loknum skóladegi hækki.

Reykjavíkurborg hefur nú þegar byggt upp sértæka frístundapjónustu fyrir börn og ungmenni á aldrinum 10-20 ára. Börn á aldrinum 6-9 ára eru í samþættri almennri frístundapjónustu. Mikilvægt er að tryggja frístundapjónustu bæði á skilgreindu skólaári sem og yfir sumartímann.

Að lokum áskilur velferðarsvið Reykjavíkurborgar sér rétt til að koma á framfæri frekari athugasemdum á síðari stigum.

Sé nánari upplýsinga óskað verða þær góðfúslega veittar.

Virðingarfyllst

Aðalbjörg Traustadóttir, skrifstofustjóri

Kristjana Gunnarsdóttir, skrifstofustjóri

Afrit:
Borgarráð